

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА І ПРАВА**

Освітньо-професійна програма Зв'язки з громадськістю
Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Ступінь вищої освіти Магістр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри

Ханлар МАХМУДОВ

07 грудня 2021 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

На тему: «Удосконалення ресурсного забезпечення розвитку місцевих громад»

виконала здобувач вищої освіти заочної форми навчання

Кетова Олена Миколаївна

Керівник кваліфікаційної роботи,
к.е.н., доцент

Наталія ДЕМ'ЯНЕНКО

Полтава – 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ГРОМАД	8
1.1. Ресурсне забезпечення місцевого і регіонального розвитку	8
1.2. Класифікація ресурсів розвитку місцевих громад	15
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ГРОМАД	23
2.1. Характеристика ресурсного забезпечення Хxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxx територіальної громади	23
2.2. Ресурсний потенціал територіальної громади	30
Висновки до розділу 2	38
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ГРОМАД	39
3.1. Розробка ресурсної стратегії місцевої громади	39
3.2. Реалізація проєктів розвитку Хxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxx ради ...	47
Висновки до розділу 3	55
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Актуальність теми. Раціональне використання ресурсів значиться пріоритетом національного інтересу України. Відповідно, за сучасних умов господарювання та державного управління основними реальними і потенційними загрозами національної безпеки України, стабільності у суспільстві виступають виснажливе, нераціональне використання невідновлюваних та відновлюваних ресурсів. Робота об'єднаних територіальних громад та громад міст великою мірою визначається результативністю використання ресурсів, якими вони розпоряджаються і які формують їх ресурсний потенціал. Ця проблематика і визначає актуальність дослідження. Запобігти загрозам та створити безпечні умов життєдіяльності населення це головне завдання, яке ставиться перед органами державної влади і органами місцевого самоврядування. Головними його цілями будуть: покращення ефективності використання ресурсів та розробка збалансованої системи ресурсокористування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами ресурсного забезпечення територіальних громад присвячені роботи багатьох науковців. Зокрема, ці проблеми у сфері державного управління висвітлювали: Сірик З., Білик Р., Панухник О., Бабаєв В., Лозинська Т., Новікова М., Біль М., Лещух І., Попадинець Н., Гринчишин І., Лещух І., Патицька Х., Кральдо В., Мельник А., Монастирський Г. та інших. Але, попри велику кількість досліджень в сфері місцевого самоврядування й характеристики ресурсного потенціалу громади, наразі ця проблематика актуальна.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Полтавського державного аграрного університету за тематикою: «Формування ефективної системи публічного управління в Україні» (номер державної реєстрації 01170003104).

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є удосконалення ресурсного забезпечення розвитку місцевих громад.

Для досягнення поставленої мети були окреслені такі задачі:

- узагальнити теоретичні основи формування та використання ресурсного забезпечення розвитку місцевих громад;
- провести оцінку ресурсного забезпечення розвитку місцевих громад;
- здійснити оптимізацію ресурсного забезпечення розвитку місцевих громад.

Об'єктом дослідження є процес удосконалення ресурсного забезпечення розвитку громади м. Хххххххх.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних основ та методичних положень щодо покращення ресурсного забезпечення розвитку громади м. Хххххххх.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною базою дослідження стала система загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: діалектичний метод наукового пізнання – для аналізу теоретичних та методичних підходів щодо покращення ресурсного забезпечення розвитку громади; аналізу і синтезу – для з'ясування сутності системи управління ресурсним забезпеченням та аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища; семантичні методи – для уточнення термінів; метод композиції – під час класифікації ресурсного потенціалу; методи економічного та статистичного аналізу – для визначення рівня розвитку громади.

Інформаційну базу дослідження становлять чинні нормативно-правові акти України, що регламентують діяльність органів місцевого самоврядування, основні положення наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем управління розвитком міст, офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, матеріали періодичних видань та науково-практичних конференцій, а також ресурси мережі Internet та особисті спостереження автора.

Наукова новизна одержаних результатів. Окремі положення і висновки кваліфікаційної роботи несуть наукову та практичну цінність. До елементів наукової новизни можна віднести:

набуло подальшого розвитку:

– використання методики світлофор, яка передбачає визначення найбільш важливих ресурсних проблем міста. Вона передбачає врахування відповідності між кольорами світлофору та оцінками, що означають високий, середній та низький рівні небезпеки та потребують відповідного реагування від місцевих рад.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці теоретичних та практичних рекомендацій до удосконалення ресурсного забезпечення розвитку місцевої громади. Базові положення кваліфікаційної роботи впровадженні у практику формування ресурсного забезпечення розвитку громад м. Хххххххх Полтавської області.

Апробація результатів дослідження. Основні результати досліджень за темою роботи оприлюдненні у формі доповіді за результатами матеріалів наукових досліджень Щорічної міжвузівської студентської конференції 18 листопада 2021 року, назва доповідей: «Ресурсне забезпечення місцевого самоврядування», «Внутрішній ресурсний потенціал місцевого самоврядування» та результатами матеріалів наукових досліджень молодих учених кафедри публічного управління та адміністрування «Територія науки» 23 листопада 2021 року, назва доповіді «Ресурсне забезпечення як віддзеркалення форм і процедури діяльності органів місцевого самоврядування».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст викладено на 58 сторінках друкованого тексту, робота містить 21 таблицю, 7 рисунків, 8 додатків та списку використаних джерел (60 найменувань на 7 сторінках).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

1.1. Ресурсне забезпечення місцевого і регіонального розвитку

Місцеве самоврядування – це правове та інституційну функціональне утворення, покликане забезпечувати результативне управління на місцях. Головним індикатором такої ефективності є застосування внутрішнього ресурсного потенціалу. Практика попередніх років із утвердженням розподілом повноважень за розбіжними управлінськими рівнями виконавчої влади показав низьку результативність централізованого державного управління України. Реформа децентралізації дала можливість переходу на новий рівень територіального розвитку із вертикаллю взаємовідносин «знизу і до догори». Місцеве самоврядування, представлене сільськими, селищними, міськими радами і їх виконавчими органами, може реально здійснювати оцінку внутрішніх ресурсних можливостей громад та визначати пріоритети їх розвитку у економічному (структура місцевої економіки), екологічному (антропогенне навантаження довкілля), соціальному (зайнятість населення за сферами та підприємницька діяльність) та інших площинах [55, с. 26].

Термін «потенціал» за теоретичною наповненістю може відображати можливості, запаси, наявні потужності або ресурси, здатність керувати та досягати цілей. Цей термін отримала широкого використання і різних галузях. У економіці й державному управлінні термін «потенціал» є актуальним поняттям, і означає:

внутрішні можливості розвиватися;
управлінські можливості й здібності;
сукупність ресурсів – наявних та таких, що будуть мобілізованими чи відтвореними [48, с. 35].

Економічна і управлінська основа терміну «потенціал», зокрема,

включає оцінювання із визначенням конкретних структур. Структурна особливість потенціалу є підтвердженням прикладного значення досліджень цього поняття. Термін «Потенціал» вирізняється динамічністю та мінливістю із погляду факторних ефектів. Вцілому, аналіз конкретних суб'єктів дозволяє не тільки виявляти стан формування, або використання, але і пріоритети відтворення і розвитку [45, с. 64].

Особливістю місцевого самоврядування є те, що розгляд потенціалу дає можливість визначати всі внутрішні й зовнішні ресурсні можливості у контексті забезпечення здатності. Спроможність громад, згідно із Концепцією реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади України, передбачає їх здатність самостійно чи за допомогою органів місцевого самоврядування вирішити питання місцевого значення стосовно:

- розвитку місцевої економіки й інфраструктури;
- планування розвитку територій громад;
- вирішення питань забудов і благоустрою території;
- надання житлових та комунальних послуг;
- організації перевезень пасажирів на території громад;
- утримання вулиць та доріг в населених пунктах;
- громадських безпек;
- гасіння пожежі;
- управління закладами дошкільної і позашкільної освіти, середньої;
- надання послуги швидкої медичної допомоги,
- первинна охорона здоров'я та профілактика хвороби;
- розвиток культури і фізичної культури (утримання і організація роботи клубів, будинків культури, стадіонів, бібліотек, спортивних майданчиків);
- надання соціальної допомоги на основі територіальних центрів;
- надання адміністративної послуги через центри надання цих послуг [26; 10, с. 199].

Із поданого твердження можна зробити висновки, що орган місцевого самоврядування – це прямий виконавець щодо забезпечення спроможності

територіальних громад. Виконання зазначеної функції потребує відповідного ресурсного забезпечення. Крім зовнішніх джерел його отримання, за допомогою субвенцій та дотацій із Державного бюджету, застосування зовнішніх інвестицій, вагомим чинником місцевого самоврядування буде внутрішній ресурсний потенціал.

Термін «ресурс» означає наявні елементи системи, за допомогою яких вона діє та розвивається. Важливо розуміти, які з них за умов конкретної ситуації доцільні щодо застосування як засобів досягнення мети. Вцілому, ресурси поділяють на владні, економічні, соціальні та об'єктні [51, с. 85-86].

Зміст ресурсного потенціалу у науковій літературі часто зустрічають у дослідженнях розвитку територіальної громади. Але, як зазначає О. Ольшанський, ресурсне забезпечення відбиває форми та процедури роботи органів місцевого самоврядування про функціонування і розвиток територій:

потреби людей майже безмежні, а ресурси щодо їх задоволення дуже обмежені, тому громади неспроможні вповні задовольнити особисті потреби;

власне органи управління користуються впливами на рівень відповідності потреб та ресурсів, щоб мати змогу підвищити рівень задоволення потреб при наявних ресурсах [37, с. 221].

Отже, дослідження ресурсного потенціалу із погляду місцевого самоврядування робить акцент на функціональності певних структур, а громади вже є «індикатором» результативності управлінських рішень. Так як головною характеристикою ресурсного потенціалу науковці визначають структуру, то для формулювання змісту його доцільно узагальнити підходи різних науковців щодо структурування потенціалу. Наприклад, вітчизняна література часто використовує підходи розподілу ресурсного потенціалу чи ресурсного забезпечення розвитку території чи розвитку громад на такі елементи:

природно-ресурсний, майновий, виробничо-технічний, демографічний, науково-технічний, фінансовий, інтелектуальний, інвестиційний, інформаційний, інноваційний та інші потенціали, а також територія із певним

типом інфраструктури її – підхід щодо визначення головних елементів ресурсного потенціалу територіальних громад [17, с. 75; 16, с. 54; 3, с. 198];

фінансовий та економічний (фінансовий – інвестиційний, бюджетно-податковий, потенціал реальних секторів економіки, потенціал домогосподарств, потенціал фінансово-кредитних установ; економічний – природно-ресурсний, виробничий, організаційно-управлінський, підприємницький, інфраструктурний, науково-інформаційний, інноваційний) та людський (демографічний, соціальний, інтелектуальний і трудовий, освітній, соціально-політичний, соціально-інфраструктурний, культурний) – підходи до визначення складових зовнішнього потенціалу територіальної громади [8, с. 271];

природні (наприклад, рекреаційні), матеріальні та технічні (наприклад, інноваційні), людські (наприклад, інтелектуальні), фінансові (наприклад, інвестиційні), нематеріальні (наприклад, компетентнісні), інформаційні (наприклад, віртуальні) ресурси місцевого самоврядування – підходи до дефініції складових ресурсної платформи, або забезпечення територіальної громади [17, с. 64; 37, с. 221].

Аналізуючи складові ресурсних потенціалів місцевого самоврядування, не треба керуватись підходами із їх подрібненням. Зокрема, складові, що розподіляють певні сфери формування, застосування та розвитку потенціалу, а відповідно – й сфери управління ними. Означені складові повинні надавати змогу розподілу зовнішніх та внутрішніх умов, або джерел їх формування. Зокрема, в посібниках із децентралізації вказано, що ресурсний потенціал об'єднаної територіальної громади описується наявними ресурсами, головними із яких є територіальні, або просторові, фінансові ресурси та земельні [36, с. 84; 48, с. 7].

Експерти акцентують, що матеріальною та фінансовою базою місцевого самоврядування будуть: доходи місцевих бюджетів, рухоме та нерухоме майно, інші ресурси, природні ресурси, земля, що знаходиться у комунальній власності територіальної громади селищ, сіл, міст, районів у містах та об'єктів

їх спільної власності, які перебувають у керуванні районних та обласних рад [35, с. 53; 6, с. 9]. Ці аргументами визначають складові ресурсного потенціалу органів місцевих самоврядувань (рис. 1.1).

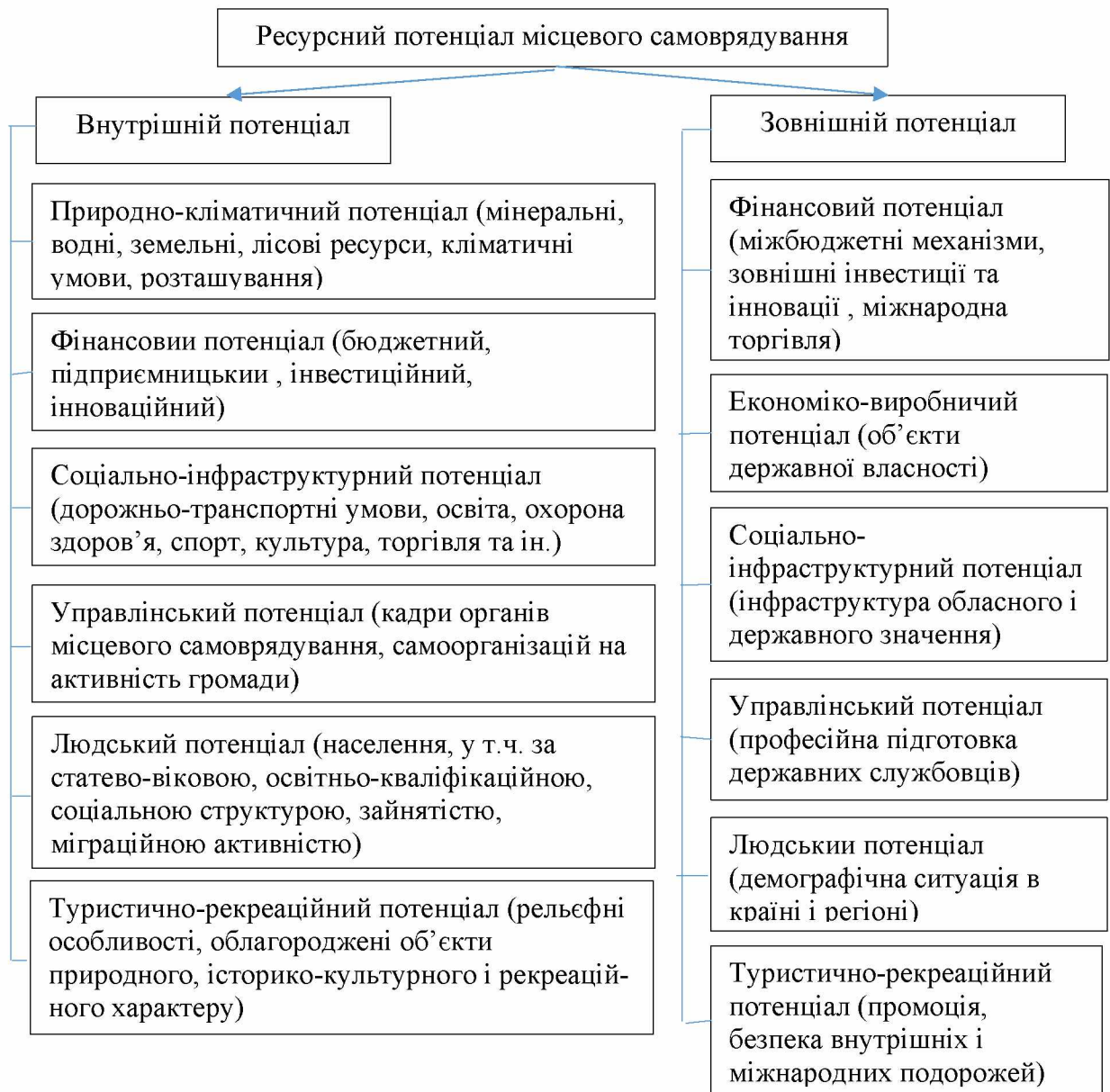

Рис. 1.1. Ресурсний потенціал місцевого самоврядування: сутність, структура [55, с. 26]

Отже, зазначимо, що ресурсний потенціал місцевого самоврядування – це сукупність внутрішніх й зовнішніх можливостей розвитку територіальної громади фінансового, природно-кліматичного, економіко-виробничого, соціально-інфраструктурного, людського, управлінського і туристично-рекреаційного характеру формування, що є наявними чи можуть бути

мобілізованими, або відтвореними у майбутньому і дозволяють забезпечувати соціально-економічний та особистий розвиток громад із максимальним їх залученням та задоволенням потреб.

Важливим моментом визначення ресурсного потенціалу – це можливість його мобілізації, або відтворення у майбутньому за рахунок підвищення ефективності використання його (рис. 1.2).

Рис. 1.1. Ресурсний потенціал місцевого самоврядування: можливості використання [55, с. 26]

Суть поняття потенціалу включає три рівні зв'язків, їх складових та взаємовідносин [45, с. 81]:

створені ресурси, їх зв'язки та властивості, що були накопичені у результаті становлення та плину процесів життєдіяльності у системах – в цьому аспекті потенціал розвитку території ідентифікують науковці з їх особистими ресурсами;

невикористані можливості даних ресурсів території, які свідчать про наявність реальних резервів розвитку потенціалу на період їх оцінювання;

можливість цілеспрямованої діяльності систем на стратегічний розвиток, що розглядаються як потенційні можливості зростання обсягів та якості потенціалу у майбутньому.

Реформа децентралізації дала можливість органам місцевого самоврядування вибрати стратегію застосування ресурсного потенціалу: орієнтир на внутрішню ресурсну спроможність, або стати залежними від зовнішніх запозичених ресурсних, наприклад, у розділі формування фінансово-економічного потенціалу. Концепція спроможності в межах реформування децентралізації в Україні спонукає громаду та органи місцевих самоврядувань до первинної орієнтації на внутрішні ресурсні можливості. Відповідно, поняття власного ресурсного потенціалу в розподілі на фінансову, економіко-виробничу, природно-кліматичну, управлінську, соціально-інфраструктурну, людську та туристично-рекреаційну складові дало можливість провести оцінювання стану формування ресурсів, можливостей їх відновлення чи мобілізації та накопичення згідно цілей розвитку громади [43, с. 4].

Первинне орієнтування на внутрішній ресурсний потенціал місцевого самоврядування підкреслює розуміння його особистих ресурсів, але і не відкидає можливостей залучення зовнішніх ресурсів. Зокрема, це стосується інвестиційної мети, якщо залучення коштів зовнішнього національного, або іноземного інвесторів не суперечить цілям розвитку громад [41, с. 14].

Важливою складовою результативного використання ресурсного потенціалу у місцевому самоврядуванні є забезпечення соціально-економічного та людського розвитку громад із максимальним задоволенням потреб їх. Зокрема, сучасною ідеологією концепції розвитку соціуму є людиноцентрична ідея про дотримання їх прав та свобод. Отже, задоволення потреб – це індикатор таких можливостей. Стосовно соціально-економічного розвитку громад, то головною суспільно-об'єднуючою ідеологією залишатимуться матеріальні та економічні інтереси. Відповідні умови добробуту дозволять формувати мету вищого, зокрема, нематеріального порядку. Відповідно, соціально-економічний розвиток громади свідчить, що ресурсний потенціал місцевого самоврядування за вибраним стратегічним напрямом вірний та обґрунтований.

1.2. Класифікація ресурсів розвитку місцевих громад

Так як кожна територіальна громада має різні ресурсні можливості, то і органи місцевого самоврядування можуть мати обмежені у короткостроковому періоді управлінські рішення щодо їх застосування та реалізації стратегії. Але успішна громада повинна прагнути забезпечити власну спроможність і посилювати свої конкурентні переваги на різних складових ресурсного внутрішнього потенціалу [37, с. 221].

База внутрішнього ресурсного потенціалу – це природно-кліматична частина. Кліматичні умови у різних територіях України є не зовсім однаковими, але в принципі типові. У той же час, через рельєфні особливості, або географічне розташування є певні відмінності. Це прямо-пропорційно впливає на природні умови і умови проживання та розселення населення і відіграє значну роль у формуванні решти складових внутрішнього ресурсного потенціалу, зокрема, економіко-виробничої, інфраструктурної та туристично-рекреаційної [33, с. 109].

Більш значним є вплив природних умов щодо розвитку території. Але поточні процеси децентралізації не дають державі право розпоряджатись природними багатствами України. Зараз органи місцевого самоврядування не мають достатніх повноважень у сфері використання особистого природно-ресурсного потенціалу, але, мають можливості визначать ставку земельного податку і орендної плати за землю, із 2018 р. проводили оподаткування земель лісогосподарського призначення земельним податком і отримували частину надходжень (у 2018 р. після реакції громадськості – 37 %) відрахувань бюджету міста обласного значення і об'єднаних територіальних громад від рентної плати на спеціальне застосування лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку вирубки головного користування; крім того, на підставі розпорядження уряду, об'єднані територіальні громади мали можливість отримувати землі сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів в комунальну власність [43, с. 7].

Економічний та виробничий потенціали місцевого самоврядування залежить від традицій ведення господарства на певній території і, як наслідок, присутності відповідних інфраструктурних об'єктів, частка із яких є комунальною власністю. Органи місцевого самоврядування частенько володіють недіючими об'єктами інфраструктури, які перейшли у спадок із радянської промисловості й сільського господарства (зокрема, нефункціонуючі ферми). Перелік цих об'єктів потрібно інвентаризувати і знайти засоби для їх реанімації. За недоцільності їх відбудови потрібно оцінювати вартість землі, на якій вони перебувають, та шукати другі шляхи їх результативного використання.

Вагомий вплив на внутрішній ресурсний потенціал місцевого самоврядування дає соціальна та -інфраструктурна складові. Їх формування залежить від демографічних та соціально-економічних передумов. Із іншої сторони, зміна внутрішнього соціального та -інфраструктурного потенціалу зокрема відтворення та розвиток, впливає на результати управлінської діяльності органів місцевої влади [35, с. 54].

Реформа децентралізації дала багато можливостей громадам щодо розбудови соціальної інфраструктури. Виникла навіть проблематика надмірної цікавості органу місцевого самоврядування щодо реалізації проєктів соціального та інфраструктурного та не розвиткового характеру. Це зумовлено тривалим занепадом соціальної сфери територій, зокрема, сільських поселень та вагомим впливом їх на можливість підвищення результативності використання та розвитку решти складових внутрішнього потенціалу ресурсного громади (зокрема, економічного та виробничого у плані зростання інвестиційної приваби, туристичної та рекреаційної у плані зростання туристичної привабливості та людського у плані протидії міграції громади). Управлінський потенціал місцевого самоврядування користується безпосереднім впливом на ефективність використання внутрішніх можливостей ресурсних громад. Від активності і фаховості представницьких та виборних органів місцевого самоврядування і окремих посадових осіб,

зокрема, голів та старост, інших конфігурацій місцевого самоврядування, наприклад, зборів та референдумів, прямо залежить відстоювання інтересу громад, найбільше, у частині застосування внутрішнього ресурсного потенціалу [55, с. 39].

Управлінський потенціал місцевого самоврядування більш-менш залежить від зовнішніх умов. Отже, забезпечення професійної компетентності держслужбовців, посадових осіб органу місцевого самоврядування і депутатів місцевих рад є одним із головних напрямків модернізації державної служби України за допомогою реформування сфери підвищення кваліфікації і створення домовленостей для їх постійного професійного навчання під час проходження служби чи виконання відповідних повноважень [57, с. 23]. Хоч держава зберігає собі повноваження підготовки спеціалістів, органи місцевого самоврядування беруть участь в формуванні державного замовлення щодо навчання і залучати кадрів до різних форм підвищення кваліфікацій, у тому числі за допомогою участі у проєктах міжмуніципального, міждержавного та міжрегіонального співробітництва [51, с. 84].

В умовах децентралізації України проводять багато навчальних заходів на основі обласних центрів перепідготовки і підвищення кваліфікації працівники органів місцевого самоврядування, органів державної влади, державних установ, підприємств та організацій. Для носіїв органів місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади застосовують додатковий стимул до участі у тренінгах та семінарах, інноваційних методах управлінської діяльності за умов децентралізації влади, зокрема, у частині стратегічного планування розвитку громад, бюджето-утворюючих процесів, стимулювання зайнятості й залучення інвестицій [44, с. 66].

Управлінський потенціал місцевого самоврядування міцно корелює із внутрішнім потенціалом людей. Вцілому, чисельніша громади вирізняються кращою статевою та віковою структурою населення, потенцією залучення молодих та креативних кадрів у апарат органу місцевого самоврядування. Для вітчизняної громади актуальною проблематикою людського потенціалу стали

міграційні втрати, хоч для частини із них актуалізується питання об'єднання іноземців й внутрішньо переміщених осіб. Проблемними залишаються питання хвороби, зокрема, пандемії Covid. Ці обставини зумовлюють реалізацію специфічної управлінської роботи в межах застосування людського потенціалу громади. Орган місцевого самоврядування не володіє достатнім повноваженням для відтворення його, це перевага державної демографічної політики та стратегії. Але, вони мають розробити довгострокову стратегію соціального та економічного розвитку, передбачити можливі напрями особистого розвитку із акцентом на сферу підприємництва та зайнятості.

Важливою складовою внутрішнього ресурсного потенціалу є туристична та рекреаційна. Вона виокремлена від природної та кліматичної, економічної та виробничої і соціально-інфраструктурної складової із огляду на зростання значення туристичної галузі щодо територіального розвитку. Поклики Covid-2019 зараз звели галузь в кризові умови. Із іншої сторони, громада, яка володіє більш привабливими природними й історико-культурними особливостями, може стати потужнішим центром отримання внутрішніх туристів за умов «закритих» кордонів.

Місцеве самоврядування в застосуванні внутрішнього туристично-рекреаційного потенціалу виконує головну роль стимулювання реалізації проєктів в частині розбудови інфраструктури особливого призначення закладів тимчасового перебування, наприклад, скансенів, агросадиб, облагороджених природних об'єктів і ін. Також органи місцевого самоврядування проводять активну промоцію щодо просування туристичної дестинації із виявленням етнокультурних ознак [37, с. 221].

Зазначені вище складові ресурсного внутрішнього потенціалу грають значну роль в забезпеченні соціального та економічного й людського розвитку громад. Але використання цих складових неможливе без відповідного фінансового забезпечення. Отже, внутрішній фінансовий потенціал місцевого самоврядування – це основна складова ресурсної можливості, що складає особисті фінансові ресурси громад і відображає підприємницькі, бюджетні,

інвестиційні й інноваційні передумови соціального та економічного й особистісного розвитку.

Головне формуюче базис внутрішнього фінансового потенціалу місцевого самоврядування – це бюджетні кошти. У 2019 р. місцеві бюджети на 46,6 % були залежними від дотацій та субвенцій із Державного бюджету [56]. Але, за останні роки спостерігається позитивна динаміка до зростання особистих доходів місцевих бюджетів, що формують податок на доходи фізичних осіб, плату за землю, єдиний податок, акцизний податок та податок на нерухоме майно. Зростання особистих доходів місцевих бюджетів за період 2014-2019 рр. склало 3,9 рази, при цьому найбільш зростання спостерігалось у 2015-2016 рр.

Динаміка власних ресурсів місцевих бюджетів наведено на рис. 1.3.

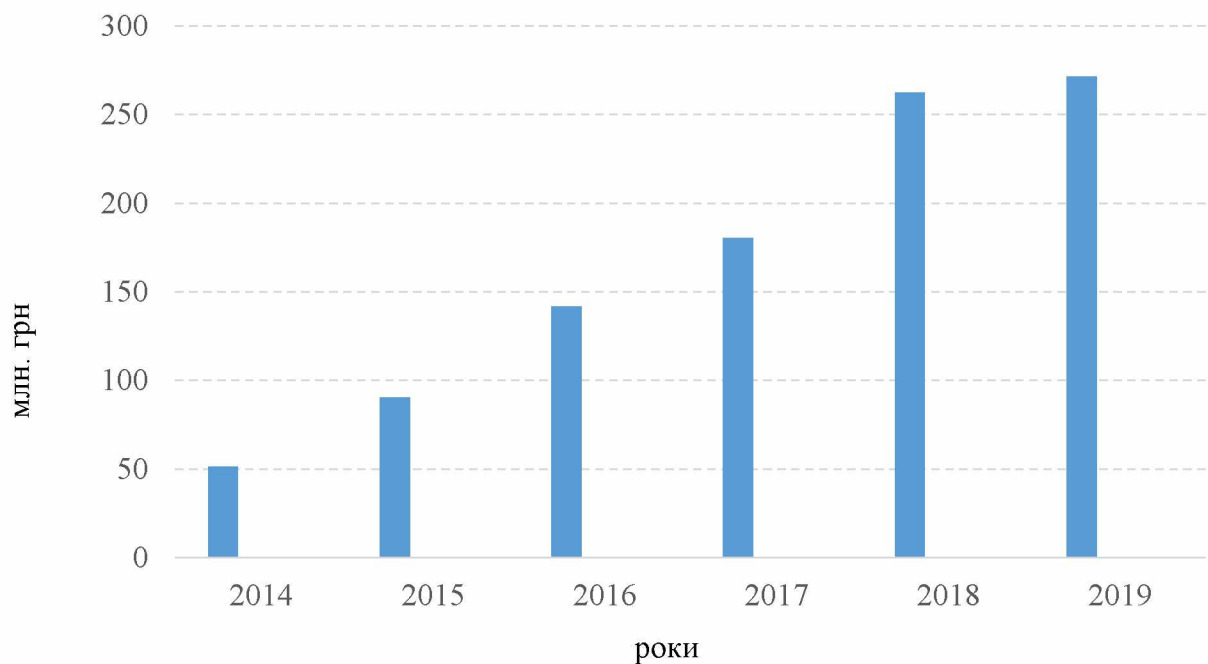

Рис. 1.3. Динаміка власних ресурсів місцевих бюджетів, 2014-2019 роки, млрд грн [35, с. 53]

Податок і збір на доходи фізичних осіб залишився головним бюджетоутворюючим джерелом. Громада, яка має зареєстрованих фізичних осіб-підприємців, отримує більшу кількість фінансових можливостей територіального розвитку. Структура бюджетоутворюючих доходів наведена на рис. 1.4.

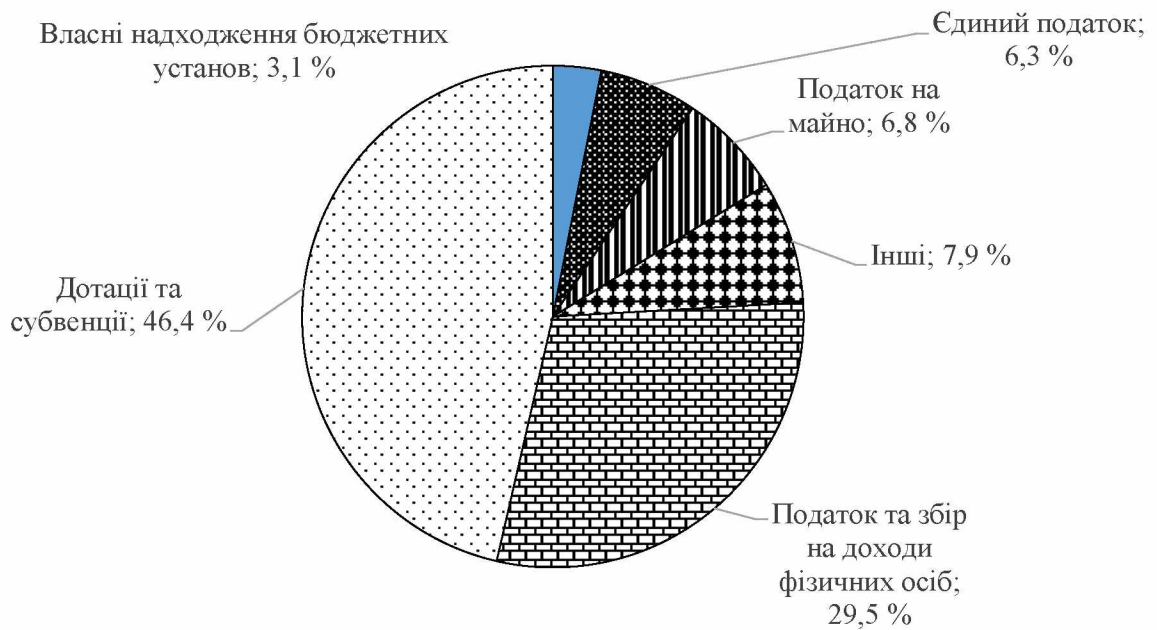

Рис. 1.4. Структура бюджетоутворюючих доходів, 2019 рік, % [55, с. 27]

Розуміння основних бюджет утворювальних ресурсів дає змогу органам місцевого самоврядування стимулювати ті або інші сфери підприємницької роботи. Крім позитивної динаміки росту власних ресурсів місцевого бюджету, яка за умов загострення бюджетної кризи знизилась у 2018-2019 рр., слід зважати на міжгромадівську диференціацію по цьому показнику. Аналіз особистих доходів об'єднаних територіальних громад України в розрахунку на одну особу показав значні розмежування у 2019 р. [44, с. 70].

Високе значення власних доходів на одну людину, зазначай, притаманне громадам міського типу із великою кількістю громади й значною розвинітстю економічної та виробничої складовою ресурсного внутрішнього потенціалу. Отже, серед об'єднаних територіальних громад зостається велика кількість таких, де особисті доходи на одну особу склали менш ніж 1000 грн (2,7 % у 2018 р.).

Наявність особистих доходів на одну людину показує можливості і проблеми їх інвестиційного застосування. Додаткові можливості України щодо формування та використання особистих доходів покищо мають об'єднані територіальні громади. Це пояснюють мотивацією їх до цих процесів на добровільних основах. Тільки ті громади, що володіють

показником власних доходів на одну людину близько 7000 грн, мають достатньо можливостей для активізації управлінської роботи за інвестиційним спрямуванням. Громада з нижчим показником особистих доходів не може проводити активну інвестиційну роботу та повинні ставити собі задачі, зокрема, активізувати підприємницьку діяльність на їх території та розробити інвестиційну стратегію [36, с. 85]. Інвестиційна стратегія місцевого самоврядування – це вектор, щодо регламентованого розвитку громад у межах діючого законодавства країни, що конкретизує позицію місцевих влад у забезпеченні особистої фінансової спроможності шляхом залучення інвестиційних коштів [28, с. 44].

Для певних громад проблема може бути різна. Певні громади можуть володіти великим природним, або економіко-виробничим потенціалом тому, що володіють централізованим управлінням, зокрема, розташування об'єктів державних власностей, родовищ корисних копалин тощо та забезпечує достатній обсяг соціального та економічного розвитку їх. Деякі громади виконують функції донорів людських ресурсів – за допомогою маятникових міграцій у межах агломерації та метрополії. Але конкурентний вектор розвитку громад із ефективним місцевим самоврядування потребує залучення особистих їх доходів на інвестиційні цілі із подальшим накопиченням їх. У той же час, на державному рівні повинні бути чітко визначені повноваження органів місцевого самоврядування щодо використання особистих доходів із розподілом їх на прибуткові, зокрема, інвестиційні та комерційні та неприбуткові, наприклад, інвестиційні та соціальні цілі.

Сталий розвиток територій вимагає ефективного управління ресурсами, що створює умови щодо рівнозначної взаємодії та взаємовпливу найбільш важливих внутрішніх чинників розвитку та зосередження зусиль влади у найсуттєвіших результатах роботи [45, с. 16].

Отже, стратегічне завданням місцевого самоврядування включає забезпечення фінансової спроможності громад.

Висновки до розділу 1

Аналіз теоретичних основ формування і використання ресурсного забезпечення розвитку громад дав можливість зробити наступні висновки:

1. Ресурсний потенціал місцевого самоврядування – це сукупність внутрішніх й зовнішніх можливостей розвитку територіальної громади фінансового, природно-кліматичного, економіко-виробничого, соціально-інфраструктурного, людського, управлінського і туристично-рекреаційного характеру формування, що є наявними чи можуть бути мобілізованими, або відтвореними у майбутньому і дозволяють забезпечувати соціально-економічний та особистий розвиток громад із максимальним їх залученням та задоволенням потреб. Ресурси поділяють на владні, економічні, соціальні та об'єктні.

2. Стратегічним завданням місцевого самоврядування є забезпечення фінансової спроможності громади. Головною складовою внутрішнього ресурсного потенціалу є фінансова, що формується особистими фінансовими ресурсами громади та включає бюджетні, інвестиційні, підприємницькі й інноваційні передумови соціального та економічного й людського розвитку.

3. Для результативного використання внутрішнього фінансового потенціалу місцевого самоврядування потрібна його мобілізації та нагромадження, що дозволить активізувати інвестиційну роботу на місцях, спрямовуючи належну частину доходів на досягнення місії. Місцеве самоврядування України має забезпечувати конкурентний вектор розвитку громад, за рахунок залучення особистих доходів на інвестиційні цілі. Тому, на рівні громад має бути реалізована інвестиційна стратегія місцевого самоврядування, що окреслюватиме позицію місцевої влади для необхідності залучення фінансових ресурсів, розподілу їх і спрямованості. Нинішній конкурентний соціально-економічний простір аргументує потребу неперервного розвитку території та потребу у залученні інвестицій в перспективні сфери місцевого господарювання.

Таблиця 2.1

**Демографічна ситуація територіальної громади м. Хххххххх,
2016-2020 рр.**

Показники	Роки					2020 р. від 2016 р., (+, -)
	2016	2017	2018	2019	2020	
Чисельність наявного населення, тис. осіб	40,9	40,6	41,3	40,1	50,5	9,6
Чисельність новонароджених, осіб	372	254	224	218	203	-169
Структура населення (стать), %:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0
у т. ч. жіноча	56,8	52,9	54,3	55,8	54,6	-2,2
чоловіча	43,2	47,1	45,7	44,2	45,4	2,2

Кількість наявного населення громади на період 01.01.2020 р. складало 50467 осіб, у т. ч. міське населення становило 39099 осіб, сільське – 11368 осіб. На території громади із загальної кількості проживає 7,8 тис. осіб дитячого віку, з них – 5 тис. школярів, 24,1 тис. осіб – це жителі працездатного віку, а 18,6 тис. осіб – пенсійного віку. Для усунення проблем створеної громади і формування переліку першочергових щодо вирішення завдань було розроблено План реалізації стратегічних напрямків економічного і соціального розвитку Хххххххххххххххххххххх територіальної громади на 2021-2023 рр. Він став другим етапом впровадження Стратегія сталого розвитку Хххххххххххххххххххххх субрегіону до 2028 р. (додаток Д).

Органи самоорганізації населення – це дуже важливий самостійний елемент системи місцевого самоврядування. Місто Хххххххх – одне із перших в Україні створило 14 років тому успішно працюючі органи самоорганізації населення. Протягом 2020 р. у складі 7 рад мікрорайонів діяли 255 вуличних і будинкових комітетів та 31 ОСББ.

У територіальній громаді м. Хххххххх у 2020 р. чисельність облікованих фізичних осіб-підприємців становила 1800, а юридичних – 652. У сільських територіях, які приєднали, перебувають в обліку 313 фізичних осіб-підприємців й 132 юридичні особи. У 2020 р. середньомісячна номінальна заробітна плата становила 8401,5 грн, що на 4299,2 грн, або в 2 рази більше ніж у 2016 р. Особливості підприємництва м. Хххххххх наведемо у табл. 2.2.

**Розвиток підприємництва територіальної громади м. Хххххххх,
2016-2020 рр.**

Показники	Роки					2020 р. до 2016 р., %
	2016	2017	2018	2019	2020	
Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн	4102,3	6095,2	6950,3	7350,6	8401,5	в 2 р.б.
Кількість, осіб: фізичних осіб-підприємців	2561	2561	1924	1916	1800	70,3
юридичних осіб-підприємців	172	172	176	176	652	в 3,8 р.б.
Кількість безробітних, осіб	3725	3705	3728	3715	4415	118,5

Згідно державного реєстру функціонували 1800 осіб-підприємців, що на 29,7 % менше ніж у 2016 р. Кількість юридичних осіб збільшилась до 652. Негативним є велике зростання чисельності безробітних до 4415 осіб, що на 18,5 % більше ніж у 2016 р.

Запорукою вдалого розвитку територіальної громади м. Хххххххх був збалансований міський бюджет (рис. 2.1).

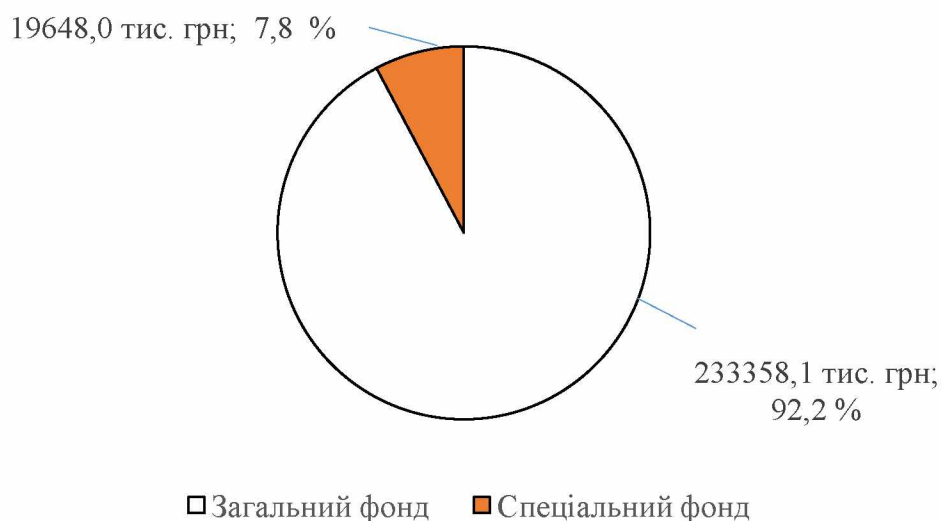

Рис. 2.1. Бюджет територіальної громади м. Хххххххх по фондах, 2020 р., тис. грн

По загальному фонду (без врахування офіційних трансфертів) по доходах характеризується виконання міського бюджету. Всього надійшло

Продовж. табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7
Видатки – всього	281853,2	301365,4	363949,7	346456,1	319915,6	113,5
у т. ч. на оплату заробітної плати	68609,1	105063,8	139517,9	146002,3	186548,4	в 2,7 р.б.
продукти, харчування та медикаменти	5328,1	6902,8	9090,3	9174,7	7431	139,5
оплата електроенергії	9087,9	7385,6	11030,4	9701,9	10863,7	119,5
надання пільг та субсидій та допомога дітям	126098	160800,6	168018,4	78949,1	0	0,0
капітальні видатки	27772,4	15556,6	56730,8	51324,6	61588,1	в 2,2 р.б.
інші видатки	44957,8	5656,0	42651,8	51303,5	53484	119,0

Найбільшу питому вагу у доходах бюджету міста надійшло від податку на доходи фізичних осіб – 55,5 %. За 2020 р. його надійшло 129567,4 тис. грн, що менше від планових показників на 12212,8 тис. грн, або недовиконано 91,4 %. Менші надходження спричинені простоем підприємств та установ міста під час карантину (найбільшим був ПрАТ «Ххххххххкурорт») та скороченням їх роботи, що і обумовило зменшення виплати заробітної плати та відповідних відрахувань податків.

Без офіційних трансфертів до спеціального фонду, протягом 2020 р. надійшло 19648,0 тис. грн, що більше планових показників на 11456,9 тис. грн та становить 239,9 %. Найвищі суми по спеціальному фонду бюджету місто отримало: від особистих надходжень бюджетних установ, зокрема – грантові кошти 17 094,2 тис. грн, від надходжень в бюджет розвитку – 1872,5 тис. грн та отримано коштів у цільовий фонду ххххххх ради – 594,8 тис. грн.

Податок на нерухоме майно, відмінний від земельної ділянки у 2020 р. становив 20918,9 тис. грн, що більше від 2019 р. на 3349,8 тис. грн та пов'язано з відсутністю пільг, які надавала міська рада. Перевиконання планового показнику складає 2,2 %.

На утримання закладів освіти у 2020 р. виділили 140324,1 тис. грн, що становить 43,9 % до загальної суми видатку, із них за рахунок освітньої субвенції із державного бюджету застосовано 60911,8 тис. грн, що складає 98,2 %. Видатки соціального захисту і соціального забезпечення міста, становлять у міському бюджеті 5,3 %. За 2020 р. реалізовано 16 900,4 тис. грн.

2.2. Ресурсний потенціал територіальної громади

Ресурсний потенціал міста Хххххххх характеризується наявними ресурсами. Важливою частиною міста є освітня сфера. У місті діє 7 загальноосвітніх навчальних закладів, 6 дошкільних навчальних закладах виховують 1454 дітей, працюють 7 позашкільних навчальних закладів.

Охорона здоров'я – це ключовий елемент ресурсного потенціалу регіональної безпеки Хххххххххххх територіальної громади. Перелік закладів охорони здоров'я, що функціонують на її території включає: КНП «Хххххххххххх лікарня інтенсивного лікування», КП «Ххххххххський міський центр первинної медико-санітарної допомоги», налічується 13 амбулаторії загальної практики сімейної медицини КНП «Ххххххххський міський центр ПМСД» Хххххххххххх хххххх ради та 9 ФАПів КНП «Ххххххххський міський центр ПМСД» Хххххххххххх хххххх ради.

Потенціалом розвитку міста є курортна і туристично-рекреаційна галузь. Щодо показників розвитку санаторно-курортної галузі, то за 2018 р., обсяг реалізації санаторно-курортних послуг склав 153,8 млн. грн (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Торгово-розважальні заклади м. Хххххххх, 2016-2020 рр., тис. грн

Показники	Роки					2020 р. до 2016 р., %
	2016	2017	2018	2019	2020	
Вартість реалізації санаторно-курортних послуг, млн. грн	152	157,5	153,8	110,8	129,3	85,1
Оздоровилося у санаторіях, тис. осіб	35,3	34,4	30,3	14,2	15,6	44,2
Кількість, шт.: магазинів	461	462	462	464	467	101,3
ресторанне господарство	75	70	70	51	38	50,7
аптеки та аптечні пункти	38	35	37	35	29	76,3
автозаправні станції	14	14	14	15	17	121,4
Вартість реалізації промислової продукції у відпускних цінах, млн. грн	528,1	612,3	653,5	612,3	620,1	117,4

Отже, в цілому у зв'язку із дорожчанням вартості санаторно-курортних

Ресурсний потенціал міста покращується за рахунок реалізації комплексних заходів громадою та органами місцевого самоврядування. Перелік проектів, що співфінансуються за участю різних донорів, наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Проекти сталого розвитку територіальної громади м. Хххххххх,
2016-2020 рр.**

Назва проекту	Особливості проекту
Проект USAID «Місцеві альтернативні джерела енергії» (МАДЕМ)	Розробка життєздатних рішень для використання місцевих альтернативних джерел енергії (біомаси) у відповідності до ринкових та екологічних вимог
Угода мерів	Інформаційна кампанія та проведення Днів Енергії, термомодернізація муніципальних та житлових будівель, реорганізація транспортної системи, реконструкція системи освітлення, впровадження альтернативних джерел енергії
DESPRO (Підтримка децентралізації в Україні)	Проект фінансується Швейцарською Конфедерацією через Швейцарське бюро співробітництва (ШБС/SDC) та впроваджується центром ресурсів та консультацій з розвитку (Skat). У рамках проекту планується збудувати 7,92 км водогонів з доступом населення до якісної питної води. Планується досягти скорочення рівня втрат води в мережах на 15 %
GIZ «Енерго-ефективність у громадах»	У центральній частині міста в межах пішохідних переходів було встановлено 10 автономних LED-світильників, проведення утеплення ДНЗ № 5 «Сонечко»
ЄС/ПРООН	Сталий розвиток організацій громад, забезпечення їх повноцінної діяльності. Підтримка ОСББ та соціальної сфери міста в напрямі енергозбереження. Ресурсозберігаючі технології та покращення якості роботи хххххххх ради
NEFCO	Проектом «Підвищення енергоефективності в будівлях навчальних закладів» передбачено заміну вікон на енергоощадні, відновлення теплової ізоляції трубопроводів, встановлення тепловідбивних екранів, автоматичних регуляторів подачі теплової енергії, заміну ламп розжарювання, світильників вуличного освітлення
Demo Ukraine DH	Реалізація демонстраційних проектів у різних областях України з метою створення наочних прикладів
Проект ПРОМІС	Розробка стратегії розвитку міста та її реалізація
USAID «Реформа міського тепло-забезпечення»	Здійснена термомодернізація будівлі ДНЗ № 12 «Світлячок», проведена заміна старих дерев'яних вікон на енергоефективні, виконано утеплення фасадів будівлі мінераловатними плитами товщиною 100 мм за технологією Ceresit. Проведено реконструкція покрівлі ДНЗ № 12 «Світлячок»
«Велоконцепція міста»	Проект передбачає розробку і ухвалення Концепції розвитку велосипедного руху та облаштування велосипедної інфраструктури м. Хххххххх

У цілому м. Хххххххх реалізує більше 20 міжнародних проекти. Другим містом після Києва Хххххххх залучив два кредити корпорації NEFCO на потреби бюджетного сектору щодо капітального утеплено дитячих садочків та шкіл на суму більш ніж 2,6 млн. грн. Впроваджений інфраструктурний проект для покращення зовнішнього освітлення міста за допомогою економічних світильників.

Для поліпшення ресурсного потенціалу м. Хххххххх посадовці реалізують цільові галузеві програми: Програму будівництва, реконструкції і модернізації об'єктів інфраструктури м. Хххххххх, Міську програму благоустрою міста, Комплексну програму розвитку освіти міста, Програму соціального захисту, Програму підтримки діяльності органів самоорганізації населення, Програму інформування громади міста про діяльність органів самоврядування і висвітлення життя громади через радіо й телебачення, Програму розвитку спорту, Програму культурно-мистецького розвитку, Програму забезпечення діяльності депутатів Хххххххххххххххххххх ради, рішення у сфері земельного законодавства тощо.

Аналіз думки експертів територіальної громади м. Хххххххх проводили на основі анкетного опитування. Аналізували думки 65 респондентів, із яких – 33 експерти від місцевої влади і громадських організацій та 32 експерти – працівники державних та приватних підприємств. Аналіз результатів опитування дав можливість визначити п'ять найбільш вагомих чинників, що з точки зору експертів, позитивно будуть впливати на потенціал розвитку міста у економічній та соціальній, екологічній сферах. Це внутрішні та зовнішні чинники (сильні сторони та можливості), що розширюють потенціал використання можливостей розвитку міста наведено у табл. 2.7.

Найпозитивнішими факторами розвитку територіальної громади м. Хххххххх є: курортна територія, якісна система освіти в місті, розвинена харчова промисловість, наявність родовища цілющих підземних вод та розвинута інфраструктура: газопроводи, мережа автодоріг, електромережі та водовідведення, централізована система водозабезпечення.

Виявлена п'ятірка негативних чинників (слабкі сторони та зовнішні загрози) значно обмежує потенціал розвитку міста (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Негативні чинники впливу на сталий розвиток громади

м. Хххххххх, 2020 р.

Слабкі сторони міста і зовнішні загрози	Бал (від 0 до 6)
Сталий економічний розвиток:	
недостатньо використовують промисловий потенціал. Доцільним є зменшення ставки єдиного податку: для першої групи фізичних осіб-підприємців – до 5 %, для другої – до 10 %	5,17
високі ціни за газ, погіршення енергозбереження	5,11
робота багатьох підприємств міста і режимі неповного використання виробничої спроможності (ТОВ «М-Термо», ТОВ «Велс Україна, ТОВ «Світлана» тощо)	4,97
зупинка виробничої діяльності деяких підприємств (ПрАТ завод продтоварів «Калинка», цегляний та гренажний заводи, ПрАТ «Ххххххххський сироробний комбінат» тощо)	4,94
відставання у питаннях інноваційного розвитку (індустріальні парки, технопарки, еко- та соціополіси тощо)	4,66
Сталий екологічний розвиток:	
відсутність новітніх технологій прибирання вулиці та переробки пластмаси й твердих побутових відходів	5,12
недостатня реалізація заходів із енергозбереження у житловому фонді, відсутність енергозбереження у мешканців міста	4,55
необхідність відновлення водного екологічного режиму річки Хорол, осучаснення масових місць відпочинку населення, пляжів у межах міста	4,26
Сталий соціальний розвиток:	
знос системи технічної інфраструктури та необхідність модернізації системи теплозабезпечення	5,12
необхідність покращення пішохідної зони, сучасне оформлення вулиць і площ, будинкових фасадів із застосуванням підходів світло дизайну, покращення благоустрою міста, оновлення кінотеатру,	4,97
Неякісне або пошкоджене дорожнє покриття (необхідна реконструкція, капітальний і поточний ремонт доріг, внутрішньо-будинкових і квартальних під'їзних доріг)	4,75
високі темпи старіння громади, високий рівень безробіття та природного скорочення чисельності, зростання демографічного навантаження на особу працездатного віку	4,66

Зменшення впливу негативних чинників дасть можливість повніше використати потенціал міста. Опитування респондентів також дало можливість провести ранжування проблем, що викликають найбільшу соціальну напругу у громади м. Хххххххх (рис. 2.1).

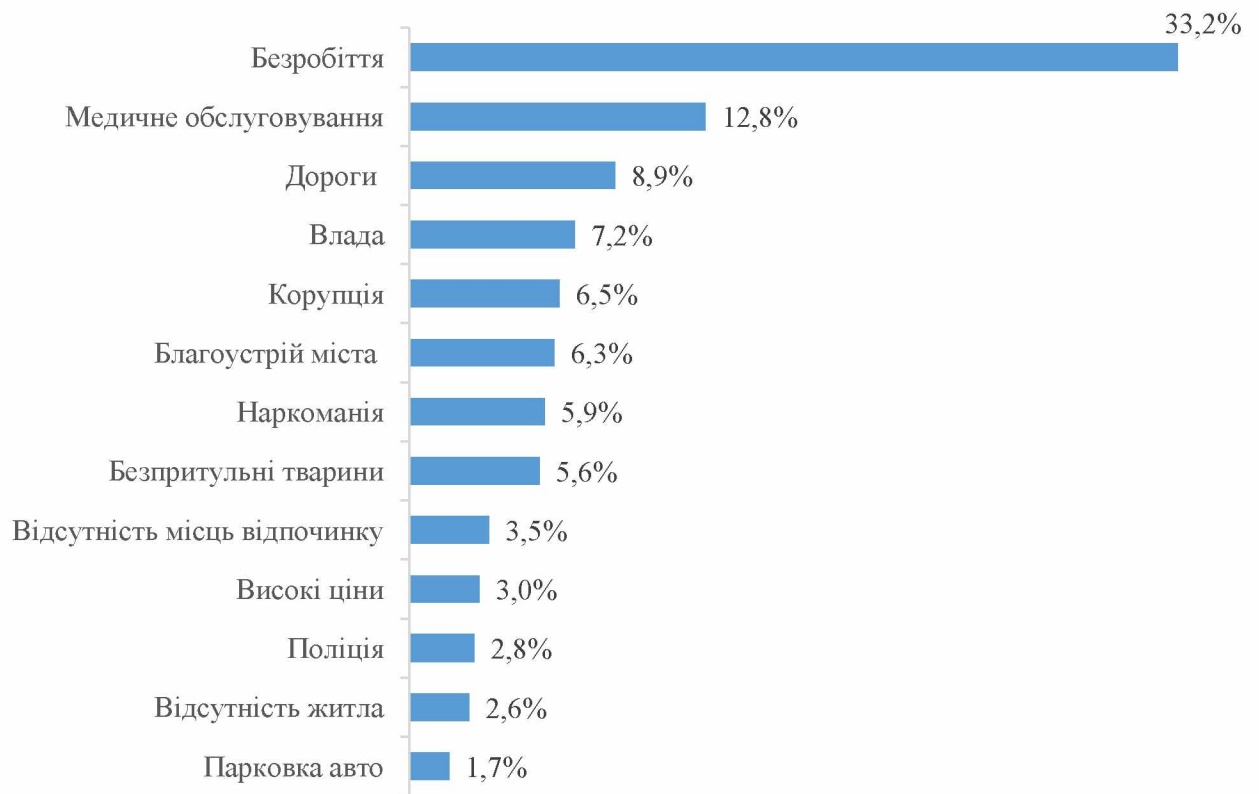

Рис. 2.1. Ресурсні проблеми територіальної громади м. Хxxxxxxx, 2020 р.

Отже, для громади найбільшою проблемою було безробіття і якість медичного обслуговування. Результатом безробіття стала поява проблем наркоманії й алкоголізму.

Відкритість та доступність влади м. Хxxxxxxx забезпечували у 2020 р. через «гарячі телефонні лінії», особистий прийом громадян, прес-конференції, інтерактивну платформу «Відкрите місто», систему місцевих петицій, «круглі» столи тощо. Найбільш оперативним ресурсом інформування громади про роботу органів місцевого самоврядування у 2020 р. був офіційний веб-сайт хxxxxxxx ради (додаток В) і її сторінка в соціальних мережах.

Інтегральні оцінки впливу позитивних та негативних факторів щодо сталого розвитку міста, що розраховувались за результатами опитування респондентів, відрізнялись та показали, що найперспективнішими напрямками розвитку міста будуть: економічний розвиток та зайнятість (розширення промислового виробництва) та інвестиційний й інноваційний розвитку. На їх проанкетованого населення, у цій сфері використання наявних

внутрішніх резервів м. Хххххххх урівноважують існування значних проблемних питань, що обмежують можливості використання внутрішнього потенціалу. Ці напрями отримали найвищу оцінку експертів (рис. 2.2).

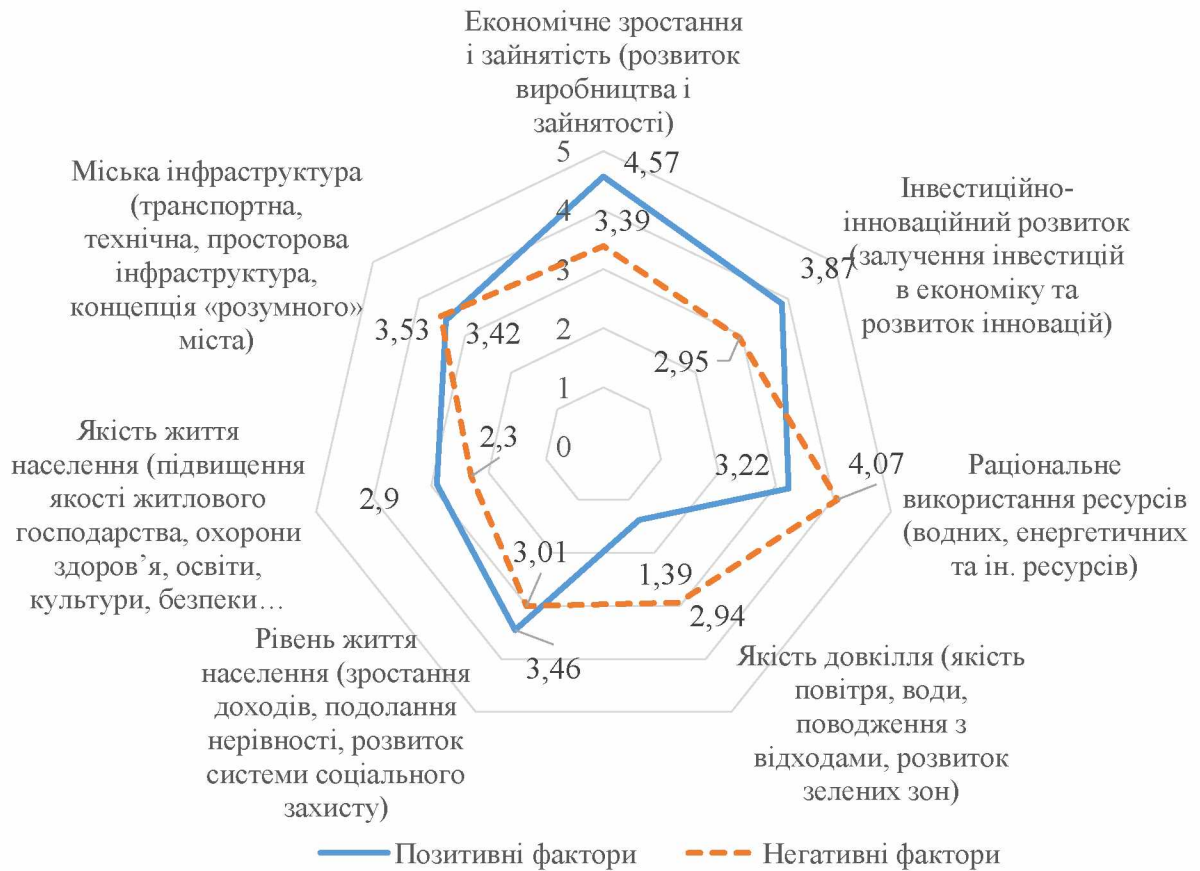

Рис. 2.2. Вплив чинників на сталий розвиток територіальної громади м. Хххххххх, 2020 р.

Найбільшою проблемною, на думку респондентів, було проведення заходів, пов'язаних із підвищенням якості життя населення та якості довкілля та раціонального використання ресурсів (енергетичних ресурсів, водних і запровадження альтернативних джерел енергії). Що пов'язано із існуванням значних негативних, зокрема зовнішніх (на них місто вплинути не може) чинників, що переважають вплив позитивних можливостей міста та створюють перешкоди щодо реалізації цілей сталого розвитку. Отже, вцілому територіальна громада м. Хххххххх завжди турбується про покращення ресурсного забезпечення населеного пункту.

Висновки до розділу 2

Оцінка ресурсного забезпечення розвитку територіальної громади м. Хххххххх дозволила сформулювати наступні висновки:

1. Хххххххх –місто обласного значення, центр Хххххххххххххх району та курорт державного рівня. До складу Хххххххххххххх ххххххх територіальної громади увійшло 37 населених пунктів. Чисельність жителів складала 50,5 тис. осіб. У 2020 р. чисельність зареєстрованих фізичних-підприємців становила 1800 осіб та 652 – юридичних осіб-підприємців. Бюджет міста отримав 253 млн грн. Найбільше видатків було спрямовано на освіту – 43,9 % та медичну сферу – 18,1 %. У зв'язку із подорожчанням вартості санаторно-курортних послуг чисельність осіб, що оздоровились зменшилось до 15,6 тис. осіб. На озеленення міста були понесені витрати в сумі 445,4 тис. грн.

2. Для покращення ресурсного забезпечення реалізуються цільові галузеві програми: Програма будівництва, реконструкції та модернізації об'єктів інфраструктури міста Хххххххх, Міська програма благоустрою міста, Комплексна програма розвитку освіти міста, Програма соціального захисту, Програма підтримки діяльності органів самоорганізації, Програма інформування громади міста про діяльність органів самоврядування та висвітлення життя громади через радіо та телебачення, Програма розвитку спорту, Програма культурно-мистецького розвитку, Програма забезпечення діяльності депутатів Хххххххххххххх ххххххх ради, рішення у сфері земельного законодавства.

3. Основними ресурсними проектами м. Хххххххх були: реконструкція закладів освіти, ремонт водогонів та оновлення дорожнього покриття. Фінансування проводилось за рахунок обласного, районного та сільських бюджетів, громади і коштів приватних підприємців. В громаді гостро стоять проблеми з безробіттям, з медичним обслуговуванням, функціонуванням сфери житлово-комунального господарства. Проте мешканці громади люблять своє місто та готові покращувати його потенціал.

Це буде досягнуто за рахунок спільної реалізації інтересів громади, влади і бізнесу. Місцева влада сформує каталог проєктів територіального розвитку і знаходитиме спонсорів та джерела фінансування їх (додаток Д).

Пропонуємо комплексний аналіз розвитку територіальної громади для використання ресурсного потенціалу проводити за допомогою методики світлофор (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Комплексний аналіз розвитку Хххххххххххх субрегіону
за принципом «світлофор»**

Напрями	За комплексною оцінкою	За рейтинговою оцінкою	За оцінкою експертів
Економічне зростання і зайнятість			
Інвестиційно-інноваційний розвиток			
Міська інфраструктура			
Рациональне використання ресурсів			
Якість довкілля			
Якість життя населення			
Рівень життя населення			

Згідно методики «світлофор» (додаток Е) колір відобразатиме черговість вирішення ресурсних проблем розвитку міста: зелений позначатиме мінімальний обсяг небезпеки, жовтий свідчатиме про середній, а червоний – високий рівень. Відповідно, згідно методики «світлофор» у ресурсній стратегії розвитку Хххххххххххх субрегіону посиленої уваги із боку місцевої влади вимагає економічний й інвестиційний та інноваційний розвитку, зайнятість населення і підвищення якості життя.

Базою стратегії ресурсного розвитку міста стане реалізація інфраструктурних й інших інвестиційних проєктів (додаток Ж), що будуть спрямовані на забезпечення покращення інфраструктури (табл. 3.2). Наведені

групи потенційних інвестиційних проєктів включають усі стратегічні пріоритети (табл. 3.5). Більшість проєктів спрямовані в першу чергу на вирішення задач першого стратегічного рівня: достойна робота для всіх, що дуже вагомим чинником формування стійкого розвитку міста. Проєкти будуть фінансуватися за кошти державного і місцевого бюджетів, приватних місцевих спонсорів та міжнародних фінансових організацій тощо.

Таблиця 3.2

Інвестиційні ресурсні проєкти Хххххххххххх субрегіону, 2022-2030 рр.

Групи перспективних інвестиційних проєктів	Стратегічні пріоритети на досягнення яких вплине інвестиційний проєкт		
	Достойна робота для всіх	Комфортні умови проживання	Раціональне господарювання
Створення індустріального парку	x		
Модернізація системи тепlopостачання, розширення використання відновлювальних джерел енергії	x	x	
Підвищення обсягів та ефективності очищення стоків		x	x
Ремонт і оновлення внутрішньо-квартальних доріг	x	x	x
Будівництво сміттєпереробного та пластикопереробного заводів	x	x	x
Створення механізмів здійснення комплексної термомодернізації житлових будинків		x	x
Реалізації стартап-проєктів на існуючих виробничих площах	x		
Покращення міського пасажирського транспорту	x	x	x
Підвищення ефективності системи надання медичних послуг (поліпшення кадрового та матеріально-технічного забезпечення, створення сучасних діагностичних і реабілітаційних центрів, покращення онко-епідеміологічної ситуації)	x	x	
Розвиток інфраструктури щоб проводити дозвілля і заняття спортом	x	x	
Розвиток туристичної і рекреаційної інфраструктури	x	x	
Підвищення прозорості роботи ради міста		x	x

Реалізація положень ресурсної стратегії здійснюватиметься за рахунок

рік після того як схвалить ресурсну стратегію і він буде розроблений на 2023 р. Передбачається досягнення Цілей Сталого Розвитку до 2030 р. Опис запропонованих проєктів, що будуть включені у ресурсну стратегію, показано у табл. 3.3. Проєкти будуть відібрані по-між альтернативних.

Таблиця 3.3

Перелік основних ресурсних проєктів м. Хххххххх, 2022-2030 рр.

Назва розробленого проєкту	Термін виконання, років	Рік початку	Ініціатор	Вартість, млн. грн
Санація самоплинного каналізаційного колектора	2	2022	ЖЕК	2,5
Придбання комп'ютерного томографу 16-32 зрізового, ортопантографу для хоспісу	1	2022	Місцева влада	0,6
Проведення ремонтних робіт житлових будинків	5	2022	Місцева влада, громада	15,0
Будівництво льодової арени	1	2028	Місцева влада, міжнародні проєкти	12,0
Будівництво сучасного аквапарку	1,5	2030	Місцева влада, міжнародні проєкти	20,9
Оновлення велодоріжок та велопарковок	1	2022	Місцева влада, міжнародні проєкти	1,5
Оновлення та сучасне оформлення будинкових фасадів, вулиць і площ із застосуванням підходів світло-дизайну	2	2022	Місцева влада, міжнародні проєкти	12,3
Створення інтерактивного дитячо-юнацького центру «Креатив»	3	2023	Місцева влада, міжнародні проєкти	1,5
Будівництво комплексу з повного циклу переробки твердих побутових відходів	3	2022	Міжнародні проєкти	6,8
Реконструкція стадіону «Старт» у спортивно-тренувальний центр	3	2025	Приватний бізнес, міжнародні проєкти	2,0
Створення енергетичного інфраструктурного кластеру (потенційний)	x	2030	Приватний бізнес, міжнародні проєкти	44,5
Зонування території міста із створенням осередків різних історичних епох, національного колориту, історико-культурних традицій, народних промислів	2	2027	Місцева влада	0,7

державний проєкт «Чисте місто». Відповідно громада м. Хххххххх має реалізувати проєкт зі сміттєпереробки у 2022 р.

Результативність переробки твердих побутових відходів дуже пов'язана із успішністю впровадження системи їх роздільного збору по-між населення, транспортування відходів і технологіями переробки, що використовуються на певних заводах. Конкуренції у сфері поводження із відходами є лише у сегменті транспортування їх. Зокрема, у Києві такі послуги надають приватні компанії «Еко-Авто» (під брендом «ГрінКо»), французька «Veolia Environmental Group» та німецька ГК «Remondis». Діють функціонують підприємства, що збирають втор сировину – склобій, полімерні відходи, макулатуру. Після накопичення певної чисельності сировини її передають підприємствам до подальшої переробки на базі укладених контрактів. Даний вид роботи підлягає державній ліцензії.

Технологічний цикл виробництва вторсировини із відходів термопластів побудований на попередньому сортуванні відходів та їх подальшій підготовці (промивка та подрібнення) і агломерації до стану зерен діаметром 3-5 мм, що будуть придатні для переробки у черв'ячних пресах та ливарних машинах.

Для запуску виробництва вторсировини пропонуємо створити технологічний комплекс із переробки відходів термопласту. У якості ядра технологічного комплексу із виготовлення вторсировини доцільно використати лінію із переробки відходів термопласту виробництва фірми «NACHI» (Японія). Лінія включає набір обладнання, яке буде технологічно сполучене між собою та дозволить виконувати всі операції щодо переробки твердих відходів термопластів у товарні гранули. Лінія буде автоматизована, а ручна праця буде застосована тільки під час сортуванні відходів та завантаженні.

Для реалізації даного проєкту буде використано орендоване виробниче приміщення. Вимоги щодо виробничого приміщення будуть: площа 500-700 м²; асфальтове чи бетонне покриття підлоги; висота перекриттів вище 7 м;

наявність автомобільних під'їзних шляхів, що дозволяють приймати єврофури; наявність воріт, які дозволяють здійснювати заїзд габаритних автомобілів у середину цеху; наявність крану-балки, або тельфера; наявність водопостачання (не менше 3 м³ за годину) та промислової каналізації; ь опалення приміщення, що дозволить підтримувати у зимовий час температуру вище +21⁰С; наявність окремо розміщених спеціалізованих приміщень, чи можливість їх добудови: слюсарний ділянку 30 м², роздягальня 2×20 м², офісне приміщення – 20 м², санвузол – 2 шт, душові – 2 шт.; електропостачання потужністю до 300 кВт; наявність чи можливість облаштування промвентиляції; наявність мобільного зв'язку.

Подібні приміщення, що зазвичай, не працюють у цеху діючих промислових підприємств, досить легко надають у оренду їх власники чи продають. Орієнтовна вартість орендної плати становитиме 70000 грн/міс. Зважаючи, що розміщення технологічного обладнання вимагає дуже серйозної підготовки території (підведення води, електрики, каналізації безпосередньо до робочих постів, обладнання промислової вентиляції, підготовка підставок для автомобілів тощо), потрібно, щоб договір оренди було укладено на тривалий термін – хоча б 3-5 років.

Окрім обладнання виробничого майданчика та господарсько-побутових приміщень, в цеху потрібно передбачити зони розвантаження відходів і їх остаточного сортування та зони складування готової продукції. Усе обладнання до проєкту поставить компанія «НАСНІ» (Японія) (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Обладнання для проєкту переробки ПЕТ-пляшок у м. Хххххххх, 2022 р.

Найменування	Кількість	Сума, грн
1	2	3
Подрібнювач I-902	1	150,0
Вентилятор пневмотранспорту	4	400,0
Машина мийна	1	50,0
Промивач шнековий	1	180,0
Центрифуга	1	150,0
Агломератор А 01	1	100,0
Бункер-накопичувач	1	50,0

Продовж. табл. 3.6

1	2	3
Циклон	2	70,0
Бункер-живильник	1	50,0
Прес черв'ячний	1	1000,0
Фільтр шибєрний	1	100,0
Головка гранулююча	1	150,0
Пристрій ріжучий	1	50,0
Бункер	1	50,0
Комплект пристроїв керування	1	200,0
Прес-тюкователь	2	50,0
Всього	x	2800,0

Термін експлуатації устаткування в середньому становитиме 5 років. Амортизацію економісти xxxxxxxx ради будуть нараховувати за лінійною схемою і за основу приймуть зазначену вартість обладнання. Монтаж устаткування та пускові і налагоджувальні роботи виконуватимуть за допомогою спеціалістів фірми.

Витрати на пускові та налагоджувані роботи покажемо у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

**Витрати на пускові та налагоджувані роботи по реалізації проєкту
переробки ПЕТ-пляшок, 2022 р.**

Статті витрат	Сума, грн
Витрати на оплату залучених спеціалістів	230,0
Відрядні витрати	45,0
Матеріали	30,0
Організаційні витрати	30,0
Непередбачені витрати	15,0
Всього	350,0

Вцілому, витрати на пускові та налагоджувані роботи становитимуть 350 тис. грн, а загальна потреба у сировині наведена у табл. 3.8. Витрати на сировину у місяць становитимуть 605 тис. грн.

Таблиця 3.8

Потреби в сировині для проєкту по переробці ПЕТ-пляшок, 2022 р.

Найменування	Місячне споживання, кг	Ціна, грн/кг	Витрати на сировину, грн
Несортована сировина	55,0	3	165,0
Сортована сировина	55,0	8	440,0
Всього	110,0	x	605,0

Обсяг сировини, що буде потрібний для виробництва 100 т готової продукції становитиме 110 т, так як технологічні втрати в обсязі будуть 10 %. Транспортування сировини здійснюватимуть євро-фурами від місця відвантаження до цехів переробки сировини. Транспортувальні витрати становитимуть 1,2 грн/кг, а за місяць – 120 тис. грн.

На роботу проєкту приймуть таких працівників: директор, головний інженер, головний бухгалтер, фахівці із збуту (2 особи), фахівці із постачання (2 особи), слюсар (2 особи), комірник, оператор лінії (3 особи), електрик, допоміжні робітники (9 осіб), вантажники (2 особи), сортувальники (5 осіб), охорона (3 особи). Потрібно розробити фінансовий план заводу із переробки сміття в м. Хххххххх. Постійні та змінні витрати підприємства наведені у табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Витрати виробництва проєкту по переробці ПЕТ-пляшок, 2022 р.

Найменування статті витрат	Місячна сума, тис. грн
Постійні:	
оренда	70,0
адміністративні витрати	15,0
комунальні послуги	30,0
зарплата персоналу	518,0
відрахування на соціальне страхування	176,1
амортизаційні відрахування	46,7
інші витрати	115,6
Змінні:	
сировина і матеріали	605,0
витрати на транспортування	120,0
електроенергія і вода	85,6
Всього	1782,0
Повна собівартість 1 кг продукції, грн	17,92

Величину амортизації нарахуємо лінійним методом, враховуючи вартість устаткування в розмірі 2800,0 тис. грн та термін експлуатації 5 років. Розрахуємо і прогнозні показники обсягу продаж та виручки у табл. 3.10. Скажемо, що виробництво продукції почнуть із 5-го місяця реалізації проєкту, але у цей місяць вона становитиме 50 % від запланованого. У наступний місяць обсяг виробництва зросте до 75 %.

**Прогнозні показники обсягів продажів та виручки від переробки
ПЕТ-пляшок, 2022 р.**

Найменування продукції (робіт, послуг)	Оптова ціна з ПДВ, грн/кг	Кількість, кг/місяць	Прогнозна виручка в місяць, грн
Товарні гранули д. 2 мм	29,6	41600	1231360,0
Товарні гранули д. 2 мм	30,7	41600	1277120,0
Товарні гранули д. 2 мм	31,7	12500	396250,0
Товарні гранули д. 2 мм	33,9	4300	145770,0
Всього	x	100000	3050500,0

Отримати заплановані обсяги випуску та продаж можна буде із 7-го місяця реалізації проєкту. Протягом даного терміну реалізації проєкту обсяг продукції буде на постійній основі. Але за сприятливої макроекономічної ситуації і виконання фінансових показників буде збільшено обсяг випуску та запуск додаткової технологічної лінії.

Звіт про рух грошових коштів наведемо у додатку 3. Суть проєкту полягатиме у: створенні виробництва щодо виготовлення вторсировини для формування товарів народного споживання із термопластів. Місією буде: задоволення потреб підприємства у вторсировині щодо виготовлення товарів народного споживання із термопластів. Потрібний обсяг інвестицій становитиме 6,8 млн грн. Метою проєкту буде: організація виробництва вторсировини у кількості 1200 т за рік. Метою цього проєкту буде створення комплексу із переробки відходів виробництва та споживання та базуватиметься на інноваційних розробках, які дозволять виключити вивіз сміття у полігони, одержання максимального виходу продукції у вигляді стандартної вторинної сировини у ланцюзі рециклінгу, переведення переробки сміття із витратної у прибуткові статті бюджету міста. Проєкт також буде спрямовано на економічне та екологічне оздоровлення території. Для реалізації його планують створити нове виробництво, для цього змонтують лінію із переробки відходів термопластів, організують систему постачання виробництва сировини за системою збуту продукції.

Висновки до розділу 3

Розвиток процесу оптимізації ресурсного забезпечення Хххххххххххххх субрегіону передбачає:

1. Розробку стратегії ресурсного розвитку Хххххххххххххх субрегіону на 2022-2030 рр. із урахуванням Глобальної стратегії сталого розвитку та Стратегії розвитку Хххххххххххххх субрегіону. Її сформулюють з урахуванням методології міжнародного проєкту «Партнерство для розвитку міст» за участю Хххххххххххххххххх ради та громади. Метою стратегії буде: ефективне використання наявних ресурсів; створення сучасного курортного європейського міста, яке буде привабливим для проживання і ведення бізнесу; збереження навколишнього середовища та розвиток людського капіталу; запровадження стартап-проєктів і кращих світових практик управління місцевим самоврядуванням.

2. Ресурсний розвиток міста передбачатиме реалізацію проєктів за трьома напрямками: економічним, екологічним та соціальним. Основні інвестиції спрямують в 2022-2026 рр. на: санацію самоплинного каналізаційного колектора, придбання комп'ютерного томографу 16-32 зрізового, ортопантомографу, проведення ремонтних робіт житлових будинків, будівництво комплексу із повного циклу переробки твердих побутових відходів тощо.

3. Ресурсна стратегія м. Хххххххх у 2020-2030 рр. буде реалізована на основі реалізації суспільних проєктів: будівництво льодової арени, будівництво сучасного аквапарку, розвиток туризму, оформлення будинкових фасадів, вулиць і площ із застосуванням сучасних підходів світло-дизайну, зонування території міста із створенням осередків різних історичних епох; створення інтерактивного дитячо-юнацького центру «Креатив»; оновлення і модернізація міського пасажирського транспортного парку.

Вцілому, місто матиме розвинену інфраструктуру, а кількість гостей і відпочиваючих збільшиться у 1,5 рази.

ВИСНОВКИ

Удосконалення ресурсного забезпечення розвитку громади м. Хххххххх дозволило сформулювати наступні висновки:

1. Ресурсне забезпечення місцевого самоврядування – це сукупність ресурсів та внутрішніх і зовнішніх можливостей розвитку територіальних громад фінансового, природно-кліматичного, економіко-виробничого, соціально-інфраструктурного, людського, управлінського і туристично-рекреаційного характеру формування, що є наявними чи можуть бути мобілізованими, або відтвореними у майбутньому і дозволяють забезпечувати соціально-економічний та особистий розвиток громади із максимальним їх залученням та задоволенням потреб.

2. Хххххххх – місто обласного підпорядкування, центр Хххххххххххххх району та курорт державного значення. Стратегічним завданням Хххххххххххххххххххх ради у 2016-2020 рр. було забезпечення фінансової спроможності громади та раціональне використання ресурсів на основі розроблення програм розвитку. Ххххххххх реалізує більше 20 міжнародних проєктів. Хххххххххххххххххххх міська територіальна громада згідно даних фонду «Регіональний центр економічних досліджень та підтримки бізнесу» є першою у рейтингу найкращих громад Полтавської області у 2020 р. Рейтинг враховував 40 критеріальних показників і відображав інституційну привабливість громад.

3. У 2020 р. до складу Хххххххххххххххххххх територіальної громади увійшло 37 населених пунктів, зокрема м. Ххххххххх (адміністративний центр) та 36 сіл. Чисельність населення становило 50467 осіб (у т.ч. міське населення – 39099, сільське – 11368). Із загальної чисельності на території громади перебуває 7,8 тис. осіб дитячого віку (у т.ч. 5 тис. школярів), 24,1 тис. – особи працездатного віку 18,6 тис. осіб пенсійного віку. Протягом 2020 р. у складі 7 рад мікрорайонів діяли 255 вуличних і будинкових комітетів та 31 ОСББ.

4. У місті діє 7 загальноосвітніх навчальних закладів, 6 дошкільних навчальних закладах виховують 1454 дітей, працюють 7 позашкільних навчальних закладів. Функціонують заклади охорони здоров'я: КП «Ххххххххський міський центр первинної медико-санітарної допомоги», КНП «Хххххххххххх лікарня інтенсивного лікування», 13 амбулаторій та 9 ФАПів. Мережа роздрібної торгівлі налічувала 1000 об'єктів. У сфері культури працювало 10 закладів.

5. Сітка туристичних операторів та туристичних агентів включає 5 об'єктів. Просування туристичного потенціалу здійснюється протягом року шляхом на основі розробки та створення віртуальних 3D турів центральними вулицями міста Хххххххх, об'єктами історичної та культурної спадщини, туристичними та рекреаційними шляхами і створення електронної карти міста. Курорт «Хххххххх» – це всесвітньо відома здравниця, на території міста розташовано 6 курортів.

6. Найбільшу питому вагу у доходах бюджету міста надійшло від податку на доходи фізичних осіб – 55,5 %. За 2020 р. його отримали 129567,4 тис. грн, недовиконання становить 8,6 %. Менші надходження спричинені простоем підприємств та установ міста під час карантину (найбільшим був ПрАТ «Хххххххххкурорт») та скороченням їх роботи, що і обумовило зменшення виплати заробітної плати та відповідних відрахувань податків.

7. Згідно проведеного опитування, для громади найбільшою проблемою було безробіття і якість медичного обслуговування, проведення заходів, пов'язаних із підвищенням якості життя населення і довкілля та раціонального використання ресурсів.

Покращення ресурсного забезпечення Хххххххххххххххххххх територіальної громади передбачає:

1. Розробку стратегії ресурсного розвитку Хххххххххххххххххххх територіальної громади на 2022-2030 рр. із урахуванням Глобальної стратегії сталого розвитку та Стратегії розвитку Хххххххххххххххххххх субрегіону. Її

сформують на основі методології міжнародного проєкту «Партнерство для розвитку міст» за участю Хххххххххххххххххххххххх ради та громади. Метою стратегії буде: ефективне використання наявних ресурсів; створення сучасного курортного європейського міста (на базі «Лейпцизької хартії розвитку сталого європейського міста»), яке буде привабливим для проживання і ведення бізнесу; збереження навколишнього середовища та розвиток людського капіталу; запровадження стартап-проєктів і кращих світових практик управління місцевим самоврядуванням.

2. Згідно методу «світлофор» виявлено, що доцільно планувати стратегічні заходи за першочерговими напрямками: «якість життя населення», «якість довкілля» та «міська інфраструктура». Ресурсний розвиток міста передбачатиме реалізацію проєктів за трьома напрямками: економічним, екологічним та соціальним. Основні інвестиції спрямують в 2022-2026 рр. на: санацію самоплинного каналізаційного колектора, придбання комп'ютерного томографу 16-32 зрізового, ортопантомографу, проведення ремонтних робіт житлових будинків, будівництво комплексу із повного циклу переробки твердих побутових відходів (період окупності 2,5 роки) тощо.

3. На рівні громади має бути реалізованою інвестиційна стратегія місцевого самоврядування, яка окреслює позицію місцевої влади щодо необхідності залучення фінансових ресурсів, їх розподілу та спрямованості. Зростання кількості підприємців збільшить доходну частину місцевої ради.

4. Ресурсна стратегія м. Ххххххххх у 2020-2030 рр. буде реалізована на основі впровадження суспільних проєктів: будівництво льодової арени, сучасного аквапарку, розвиток туризму, оформлення будинкових фасадів, вулиць і площ із застосуванням сучасних підходів світло-дизайну, зонування території міста із створенням осередків різних історичних епох; створення інтерактивного дитячо-юнацького центру «Креатив» та оновлення і модернізація міського пасажирського транспортного парку тощо.

Вцілому, місто матиме розвинену інфраструктуру, а кількість гостей і відпочиваючих збільшиться у 1,5 рази.